

**بررسی علل افزایش رویکرد مخاطبان تولیدات فرهنگی و هنری منتشر شده توسط
پلتفرم‌های نمایش خانگی (مطالعه موردی: سرویس‌های پخش آنلاین تولیدات
موسسات فیلم‌نت، فیلمو و نماوا)**

نوید دهقانی / کارشناس ارشد مدیریت رسانه، دانشگاه پیام نور واحد تهران غرب، تهران، ایران.*
navid_dehghani_damavand@yahoo.com

چکیده

در حال حاضر، صنعت تولید و پخش فیلم‌های سینمایی تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا و شرایط ناشی از آن، علاوه بر پایین آمدن تعداد تماشاگران در سالن‌های سینما، با چالش از دست ندادن مخاطبان، با جایگزینی به نام شبکه نمایش خانگی روبه‌رو شد. شیوع ویروس کرونا و قرنطینه‌های پس از آن و همچنین گذران اوقات در داخل منازل، باعث شد که جمعیت کثیری از مردم به تماشای فیلم و سریال‌های شبکه نمایش خانگی روی آورده و مصرف‌کننده تولیدات شرکت‌های نمایش خانگی گردند. هرچند تا پیش از آن هم با اوج‌گیری تولیدات ناهمگون (در ژانرهای متفاوت و بیشتر سرگرم‌کننده) در قبل از سال ۱۳۹۸ در این شبکه، بحث‌هایی درباره ضرورت نظارت بر تولیدات آن‌ها شکل گرفته بود، اما شیوع ویروس کرونا روند ارزشیابی و نظارت بر تولیدات شبکه نمایش خانگی و مشخصاً وی‌اودی (VOD) را تسریع کرد. این مدیوم توانست، به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد خود، در بهبود فرآیند آموزش، انتقال مفاهیم، سرگرمی و تأمین بهینه اوقات فراغت نقش مهمی ایفا نماید. تأثیر پیام این رسانه تصویری قدرتمند بر افکار عمومی و بازتاب و عملکرد آن را به ویژه از نظر تربیتی، فرهنگی و جامعه‌پذیری نباید از منظر توجه دور داشت. رسانه‌های صوتی و تصویری به دلیل ماهیت درونی جهت دسترسی به تعداد زیادی از مخاطبان و همچنین داشتن ویژگی سرعت در فراگیری و انتقال مفاهیم ابزار توانمندی برای ارسال پیام به مخاطبان، شکل‌دهی به افکار عمومی و آمادگی آن برای عبور از بحران‌های ملی می‌باشند و این مهم، بخشی از مسئولیت اجتماعی ذاتی آن‌ها به شمار می‌رود. این تحقیق در صدد است ضمن بررسی علل افزایش رویکرد مخاطبان به استفاده از تولیدات پلتفرم‌های آنلاین نمایش خانگی، با مطالعه موردی بر روی موسسات فیلم‌نت، فیلمو و نماوا، تأثیرات اجتماعی و فرهنگی فعالیت آن‌ها را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد.

کلیدواژه‌ها: نمایش خانگی، مخاطب، رسانه، پلتفرم، اینترنت.

Investigating the Reasons for the Increase in the Audience's Approach to Cultural and Artistic Productions Published by Home Show Platforms (Case Study: Online Streaming Services of the Productions of Filmnet, Filimo, and Namava Institutions)

Navid Dehghani / Master of Media Management, Payam Noor University, Tehran West Branch, Tehran, Iran.*

navid_dehghani_damavand@yahoo.com

Abstract

Currently, the film production and distribution industry, affected by the spread of the Coronavirus and the conditions caused by it, in addition to the decrease in the number of viewers in cinema halls, faced the challenge of not losing audiences, with an alternative called the home show network. The spread of the coronavirus and the subsequent quarantines, as well as spending time indoors, caused many people to watch movies and TV series on the home television network and become consumers of the products of home television companies. Even before that, with the rise of heterogeneous productions (in different and more entertaining genres) in this network before 2018, there were discussions about the necessity of monitoring their productions, but the spread of the coronavirus has changed the process of evaluating and monitoring the productions of the home television network and Obviously, it accelerated VOD. This medium's unique features could play a significant role in improving the education process, transfer of concepts, entertainment, and optimal provision of free time. It is important to consider the impact of the message of this powerful image media on public opinion, its reflection, and performance, particularly in terms of education, culture, and socialization. Audio and visual media, due to their internal nature to reach a large number of audiences and also have the characteristic of speed in learning and transferring concepts, are powerful tools for sending messages to audiences, shaping public opinion, and preparing it to overcome national crises, and this is important. Their social responsibility is rooted in it. This research aims to investigate the reasons for the increase in the audience's approach to using the products of online home viewing platforms, with a case study on Filmnet, Filimo, and Namava institutions, to analyze and analyze the social and cultural effects of their activities.

Keywords: home display, audience, media, platform, internet.

مقدمه

سامانه و سایت‌های پخش‌کننده آثار فرهنگی و هنری (فیلم و سریال) که با نام VOD مخفف Video On Demand نیز شناخته می‌شوند، در حقیقت، سامانه‌هایی برای درخواست پخش آنلاین ویدیو (فرمت‌های تصویری) هستند. این سامانه‌های درخواست فیلم را می‌توان سیستم‌هایی به شمار برد که به کاربران اجازه قانونی تماشاهای محتواهای صوتی و تصویری در زمان مشخص را می‌دهد. به این ترتیب، لزومی ندارد که در هنگام پخش سراسری یک برنامه به تماشای آن بنشینند. لازم به ذکر است در راه‌اندازی نمونه‌های مختلف VOD و انتقال آن‌ها به تلویزیون و کامپیوترهای شخصی از فناوری IPTV (فناوری پخش بر روی اینترنت با کیفیت فوق العاده بالا) استفاده می‌شود. سیستم‌های VOD تصویری، با استریم کردن محتواها از طریق دستگاه‌های گیرنده دیجیتال، رسیور، رایانه، لپ‌تاپ و یا سایر دستگاه‌ها فرصت مشاهده همزمان آن‌ها و همچنین ضبط روی فلش مموری و دستگاه‌های ضبط دیجیتال ویدیو را به کاربران می‌دهند. کاربران همچنین می‌توانند محتواهای مورد نظر خود را با استفاده از پخش‌کننده‌های قابل حمل (فلش مموری یا هارد اکسترنال) دانلود و ذخیره نموده و سپس در زمان فراغت به تماشا بنشینند. انواع پلتفرم‌های پخش‌کننده فیلم‌ها و سریال‌ها در سراسر دنیا و همچنین جمهوری اسلامی ایران طرفداران بسیار زیادی دارند، زیرا یک فضای تعاملی با امکانات متعدد را در اختیار مخاطب قرار می‌دهند. از طرفی، پیشرفت زیرساخت‌های اینترنت در ایران و همچنین افزایش سرعت دسترسی به اینترنت (همراه یا ثابت) نه تنها موجب محبوبیت سامانه و سایت‌های پخش‌کننده آثار سمعی و بصری در کشورمان شده، بلکه زمینه تبدیل این وب‌سایت‌ها به اپلیکیشن را نیز فراهم کرده است.

برای بررسی پیدایش و رشد این پدیده دیجیتال باید به سال‌های ابتدایی قرن بیست و یکم رجوع کرد؛ زمانی که با رشد چشم‌گیر اینترنت و مخابره اطلاعات و رشد سایت‌هایی که محتواهای متنی، تصویری و مولتی مدیا ارائه می‌کردند، لزوم استفاده از پلتفرم‌هایی جهت ارائه محتواهای تصویری احساس می‌شد. «تغییرات در فناوری اینترنتی از طریق امکان پخش داده‌ای، انتقال ترکیب غنی‌تری از رسانه‌های مختلف به مخاطبان را ممکن می‌ساخت» (Garrison, 2001:175).

این پلتفرم‌های نمایش خانگی، بر اساس نیاز و ظرفیت مخاطب نسبت به رسانه‌های

صوتی و تصویری شکل گرفتند. «به این ترتیب، به پلتفرم پخش محتوا که به بینندگان اجازه می‌دهد تا انتخاب کنند کی، کجا و چگونه به رسانه‌ها دسترسی داشته باشند، ویدیو در اختیار یا به اختصار VOD گفته می‌شود» (Mogan, 2021). پلتفرم‌های پخش آنلاین دارای سه شاخص ویژه می‌باشند که عبارتند از: دسترس‌پذیری ساده، انعطاف‌پذیری و قابلیت برقراری ارتباط. این سه ویژگی همان ویژگی‌هایی بودند که انقلاب آنلاین و توسعه اینترنت در نسبت با اطلاعات در خود داشتند؛ حتی پیش از آن که سرویس‌های پخش آنلاین توسعه پیدا کنند (Changsong, Kerry & Marta, 2021: 3). یکی دیگر از شاخصه‌هایی که پلتفرم‌های پخش آنلاین نامی همچون نتفلیکس که تولید و پخش فیلم نیز انجام می‌دهند، این بود که دست کم آزادی عمل بیشتری برای فیلم‌سازان مستقل ایجاد کردند (Kay, 2016).

پلتفرم‌های فیلم و سریال اینترنتی ایران به ترتیب چه زمان شروع به کار کردند؟ معروف‌ترین پلتفرم‌های پخش آثار سمعی و بصری (فیلم و سریال ایرانی) در سال‌های ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۴ روی کار آمدند و از جمله آن‌ها می‌توان موارد ذیل را برشمرد.

فیلم‌نت و پلان

فیلم‌نت و پلان دو VOD تأسیس شده توسط موسسه فرهنگی آینه جادو هستند که به کمک اپراتورهایی تلفن همراه مانند ایرانسل و همراه اول راه‌اندازی شده‌اند. شبکه نمایش خانگی فیلم‌نت، یک VOD ایرانی است که از سال ۱۳۹۳ شروع به فعالیت کرده و به کاربران دارای اشتراک (دریافت آبونمان جهت بهره‌برداری از آثار) اجازه کاملاً قانونی می‌دهد به آثار و محصولات فرهنگی و هنری این سامانه دسترسی داشته باشند.

در واقع، مشترکین قانونی پلتفرم فیلم‌نت می‌توانند در هر ساعتی از شبانه‌روز با مراجعه به سایت فیلم‌نت، به مشاهده فیلم‌ها و سریال‌های مورد علاقه خود بپردازند و همچنین برنامه‌های مورد نظر خود را برای تماشا در تلفن همراه، تبلت، رایانه و تلویزیون دانلود و تماشا کنند. ناگفته نماند این قابلیت به صورت مشترک در هر دو سرویس فیلم‌نت و پلان دیده می‌شود.

مشترکین این سرویس‌ها نه تنها می‌توانند فیلم‌ها و سریال‌ها را در شبکه‌های اجتماعی مختلف به اشتراک بگذارند، بلکه این امکان را دارند که نظرات و دیدگاه‌های خود را درباره هر اثر هنری، ثبت کرده تا سایر کاربران به مشاهده آن بپردازند.

این پلتفرم، آرشیو بسیار غنی و گسترده‌ای از انواع فیلم‌ها و سریال‌های ایرانی و خارجی را دارا بوده و همچنین با تولید برنامه‌هایی مانند ۳۵ با اجرای کارشناس مجری، آقای فریدون جیرانی بتواند به خوبی در اذهان مردم ماندگار گردد. گستردگی آرشیو فیلم‌نت جزء مهم‌ترین دلایل موفقیت این برند به حساب می‌آید، زیرا این گونه کلیه اقشار جامعه (با هر سلیقه و دیدگاهی) می‌توانند فیلم‌ها و سریال‌های مورد علاقه خود را تماشا کنند. از طرفی، این پلتفرم با به‌روزرسانی همیشگی سریال‌ها، فیلم‌ها، انیمیشن‌ها و همچنین خرید امتیاز پخش سریال‌های جدید و تولید محتواهای اختصاصی توانسته روز به روز به محبوبیت خود در بین مردم افزوده و مخاطبان گسترده‌ای جذب نماید. طبیعتاً در این حالت، به صورت مداوم به تعداد مشترکین فیلم‌نت نیز افزوده خواهد شد؛ اگرچه برخی از فیلم‌های پلتفرم فیلم‌نت رایگان نیز هستند، اما مشاهده اغلب آن‌ها نیازمند پرداخت هزینه است. از این رو، به مخاطبان به جای خرید فیلم، پیشنهاد می‌گردد اقدام به خرید اشتراک فیلم‌نت نمایند تا در طول مدت اعتبار اشتراک بتوانند انواع فیلم‌ها و سریال‌ها را به صورت کاملاً قانونی تماشا کنند.

نکته قابل توجه در مورد فیلم‌نت که موجب برتری آن نسبت به رقبای هم‌چون نماوا، فیلیمو، روبیکا و... شده این است که از یک سو، به بارگذاری جدیدترین آثار فرهنگی و هنری (فیلم‌ها و سریال‌ها) و خرید امتیاز پخش سریال‌ها و تاک‌شوهای جدید (نمایش‌های مجری‌محور) می‌پردازد و از سوی دیگر، قیمت اشتراک کاملاً مناسبی دارد که برای بازه‌های زمانی مختلف (ماهانه و سالیانه) قابل خریداری است. در خرید اشتراک این سامانه پخش آنلاین فیلم و سریال، همچنین می‌توانید از کدهای تخفیف عرضه شده توسط فیلم‌نت استفاده کنید

فیلم‌نت در اقدامی نوین، اقدام به راه‌اندازی سیستم‌هایی نموده که به صورت اتوماتیک بازخورد مخاطب در وب‌سایت و اپلیکیشن این پلتفرم را جمع‌آوری، تحلیل و بررسی می‌کند. این سامانه پس از تجزیه و تحلیل رفتار مخاطب نیز همه تلاش خود را به کار می‌گیرد تا بتواند خدماتی متناسب با علاقه کاربران ارائه نماید؛ خدماتی مانند تبلیغات مناسب و کاربرپسند، نتایج سفارشی‌سازی (فیلدبندی شده موضوعات) برای جست‌وجوها.

نکته قابل توجه درباره شیوه تجزیه و تحلیل سامانه پخش فیلم‌نت آن است که این بررسی هم‌زمان با ارسال و دریافت محتوا و ذخیره‌سازی آن توسط کاربر (مخاطبان) انجام می‌شود. در یک جمع‌بندی کلی، از دلایل موفقیت و پیشرفت پلتفرم فیلم‌نت، می‌توان به مواردی از

قبیل استفاده از اینترنت نیم‌بها (تشویق مخاطبان)، دسترسی به سیستم عامل‌های Android و IOS، مناسب بودن تعرفه، آرشیو کامل و ارائه نسخه مخصوص ناشنویان اشاره کرد.

فیلمو

سرویس پخش آنلاین سمعی و بصری (فیلم و سریال) فیلمو که در گذشته با نام آپارات فیلمو شناخته می‌شد، جزء نخستین سامانه‌های نمایش درخواستی یا همان VOD ایرانی محسوب می‌شود. این شرکت یکی از زیرمجموعه‌های شرکت (موسسه فرهنگی و هنری) «فناوران ایده پرداز صبا» یا «صبایده» است که در سال ۱۳۹۳ تأسیس شد. فیلمو زیرمجموعه‌های دیگر این موسسه، یعنی آپارات، صباویژن، میهن بلاگ و کلوب را نیز شامل می‌شود.

سامانه فیلمو سرویسی است که برای نمایش محتوای ویدئویی به‌ویژه فیلم‌ها و سریال‌های ایرانی فعالیت می‌نماید و از سال ۹۷ به بعد نیز همچون هم‌تایان بین‌المللی خود اقدام به تولید سریال‌های اختصاصی نموده است. فیلمو را می‌توان جزء موفق‌ترین سرویس‌های ارائه شده توسط موسسه فرهنگی و هنری صبا ایده محسوب نمود. بنا بر آن چه گفته شد، فیلمو در ابتدای تأسیس، فعالیت خود را به عنوان محصولی از آپارات آغاز نمود. این وب‌سایت در حقیقت اولین سینمای خانگی «آنلاین کشور» محسوب گشته که در حال حاضر، به صورت مستقل به فعالیت می‌پردازد. در واقع، شروع فعالیت و راه‌اندازی فیلمو را می‌توان حاصل فعالیت مشترک کلیه تیم‌های صبایده (فنی، مارکتینگ، توسعه کسب‌وکار) و آپارات و صباویژن دانست. در نتیجه، این کار گروهی است که کاربران فیلمو به راحتی و با چند کلیک می‌توانند به آرشیو بسیار گسترده‌ای از فیلم و سریال دسترسی داشته باشند. به اضافه این که امکان تماشای کلیه محتواهای مورد علاقه هر کاربر روی تلفن همراه، تبلت، تلویزیون هوشمند و کامپیوتر شخصی وجود دارد.

لازم به ذکر است مدیریت فیلمو همواره در تلاش است تا با توسعه محتوایی و خدمات این VOD قدرتمند، جدیدترین و باکیفیت‌ترین فیلم‌ها و سریال‌های روز خارجی و ایرانی را در اختیار فارسی‌زبانان قرار دهد. از مهم‌ترین دلایل موفقیت سرویس نمایش آثار هنری فیلمو، می‌توان به مواردی همچون رعایت کلیه حقوق مرتبط با نشر یا همان کپی‌رایت اشاره کرد؛ به این ترتیب، کاربران می‌توانند با خاطری آسوده به تماشای محتواهای مورد علاقه خود

بپردازند. از طرفی، فیلیمو امکانات جالب و مفیدی را برای کاربران خود طراحی کرده که به پشتوانه آن می‌توانند بدون هیچ وقفه‌ای فیلم‌ها و سریال‌های محبوب خود را تماشا کنند؛ امکاناتی همچون تنظیم کیفیت فیلم‌ها (با فرمت‌های پخش متفاوت) با سرعت اینترنت توسط کاربران نیز از آن جمله می‌باشند.

استفاده‌کنندگان از سرویس سامانه فیلیمو همچنین می‌توانند فیلم‌ها و سریال‌های مورد علاقه خود را از طریق اپلیکیشن فیلیمو دانلود و ذخیره نمایند. روی هم رفته وجود امکانات زیر در زمره دلایل اصلی محبوبیت و موفقیت فیلیمو محسوب می‌شوند:

آرشیو بندی فیلم‌های محبوب (از نظر تعداد تماشاگران)، تغییر کیفیت فیلم‌های در حال پخش به صورت اتوماتیک (فرمت‌های اچ دی یا فول اچ دی)، پخش محتوا بدون قطعی و توقف، رابط کاربری ساده و راحت.

سرویس اشتراکی فیلیمو فرصتی را در اختیار کاربران قرار می‌دهد تا با خرید اشتراک‌های ماهانه و سالانه بتوانند به صورت نامحدود به تماشای بیش از ۵۰ هزار فیلم و اپیزود سریال به زبان اصلی و یا دوبله اختصاصی به زبان فارسی بپردازند. با نگاهی به رتبه‌بندی شرکت فیلیمو در وب‌سایت الکسا، متوجه خواهید شد که این سرویس در زمره محبوب‌ترین و پربازدیدترین وب‌سایت‌های ایرانی قرار دارد. با این تفاسیر، فیلیمو را می‌توان یکی از پرتراфик‌ترین (تعداد کاربران) سرویس‌های داخل کشور دانست؛ به‌خصوص که این سامانه با ارائه کد تخفیف فیلیمو، بستری برای خرید اشتراک با قیمت مقرون‌به‌صرفه را برای کاربران ایجاد کرده است. به این ترتیب، استفاده‌کنندگان از این سامانه پخش آنلاین فیلم و سریال، با پرداخت هزینه‌ای مناسب و منطقی قادر به مشاهده به‌روزترین و محبوب‌ترین فیلم‌ها و سریال‌های ایرانی و خارجی خواهند شد.

نماوا

شرکت مخابراتی شاتل به پشتوانه سرویس‌های اینترنتی خود، خدماتی تحت نام «شاتل‌لند» را ارائه نموده که در حقیقت، نوعی سرویس‌های ارائه محتوا هستند. در معرفی شاتل‌لند یا سرزمین شاتل، باید گفت مجموعه‌ای دارای محصولات مختلف و امکانات منحصر به فرد است که با هدف خلق یک تجربه لذت‌بخش آنلاین برای کاربران، راه‌اندازی شده است. نماوا یک سرویس پخش آنلاین فیلم و سریال است که جزء محبوب‌ترین محصولات شاتل‌لند

محسوب می‌شود.

لازم به ذکر است که شاتل لند مجموعه‌ای از سرویس‌های رایگان است که اپراتور شاتل به عنوان خدمات ارزش‌افزوده به مشترکین بسته‌های اینترنتی خود هدیه می‌داد. به این ترتیب، استفاده‌کنندگان از اینترنت شرکت شاتل، بدون کسر از حجم اینترنت ماهانه خود قادر خواهند بود به تماشای فیلم و سریال پرداخته یا از دانلود سنتری برای اپلیکیشن‌ها و بازی‌های ویدیویی استفاده کنند.

نکته قابل توجه در مورد نماوا آن است که سابقاً با نام «مووی لند» به فعالیت می‌پرداخت و سپس در فروردین ماه سال ۱۳۹۳ نام برند آن از مووی لند به نماوا تغییر کرد. این پلتفرم در ابتدای امر تنها به مشترکین شاتل سرویس می‌داد، اما به تدریج مشترکین سایر شرکت‌های اینترنتی نیز مشمول خدمات آن شدند.

نماوا هم اکنون به عنوان یکی از بزرگ‌ترین سامانه‌های نمایش درخواستی VOD در ایران شناخته می‌شود. این سامانه در ازای دریافت اشتراک‌های ماهانه و سالانه به مشتریان خود امکان استریم آنلاین (تماشای در لحظه) فیلم و سریال‌های ایرانی و خارجی را می‌دهد. در خرید اشتراک از این سرویس پخش آنلاین فیلم و سریال، همچنین امکان استفاده از کد تخفیف نماوا جهت سهولت کاربران تعبیه شده است.

این VOD ایرانی به دلیل در اختیار داشتن بیشترین تعداد فیلم‌های سینمایی و پوشش‌دهی ژانرهای مختلف و همچنین وبلاگ قدرتمند و همه‌جانبه توانسته محبوبیت زیادی در میان مخاطبین کسب کند؛ بنابراین یکی از دلایل موفقیت نماوا به بخش‌های متعدد و جامع وبلاگ آن مربوط می‌شود. از جمله این بخش‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: امکان بررسی، نقد و تحلیل و همچنین معرفی فیلم‌های روز سینمای ایران و جهان، حواشی فیلم و سریال‌ها، مصاحبه با عوامل هنری، پوشش‌دهی اخبار جدید و به روز در عالم هنر، ویدیوها و تصاویر سینما و تلویزیون.

در نهایت، کاربران به راحتی می‌توانند از طریق وب‌سایت، اپلیکیشن‌های اندرویدی و IOS و همچنین (نماواتی وی) به تماشای محتواهای این پلتفرم بپردازند. آنچه درباره دلایل اصلی موفقیت نماوا باید بدانید این است که پس از تغییر برند فعالیت خود را به عنوان یک سرویس VOD ایرانی با جدیت و کوشش بیشتری ادامه داد.

این موضوع با دسترسی سخت کاربران ایرانی به سرویس‌هایی همچون نتفلیکس مصادف

بود؛ در نتیجه، کاربران با دسترسی گسترده به اینترنت پرسرعت شاتل می‌توانستند به مشاهده آنلاین فیلم‌ها و سریال‌های محبوب خود از طریق یک سرویس VOD قدرتمند ایرانی (نماوا) بپردازند.

از دیگر دلایل موفقیت برند نماوا، این است که پس از سه سال از آغاز فعالیت، در سال ۱۳۹۸ تصمیم به تولید محتوای اختصاصی گرفت. نخستین خروجی این سامانه پخش آنلاین فیلم و سریال، سریال محبوب و پرمخاطب سال‌های دور از خانه ساخته سید مجید صالحی بود که با استقبال مخاطبان مواجه شد، بود.

نماوا روند تولید محتوای اختصاصی هنری خود را تا آنجا ادامه داد که در حال حاضر، سریال‌ها، فیلم‌ها و تاک‌شوهای تولید شده برای شرکت نماوا و سرویس استریم ویدیوی آن، اقبال بسیار گسترده‌ای در بین مخاطبان دارند. برخی از این محتوای اختصاصی و محبوب شامل سریال قورباغه ساخته هومن سیدی، هم‌رفیق با اجرای سید شهاب حسینی به صورت تاک‌شو، سریال رقص روی شیشه ساخته مهدی گلستانه، سریال حرفه‌ای ساخته مصطفی تقی‌زاده و... است. باخريد اشتراك نماوا به راحتی می‌توانید به مشاهده مهیج‌ترین و محبوب‌ترین سریال‌های روز دنیا و سریال‌های اختصاصی این پلتفرم بپردازید.

شکست در اکران آنلاین آثار سینمایی و آسیب به بدنه سینمای ایران در دوران شیوع ویروس کرونا

صنعت سینما سال در سال ۲۰۱۹ میلادی یکی از موفق‌ترین سال‌ها برای این صنعت سینما در جهان به حساب می‌آمد و به نظر می‌رسید تا آخرین سال از دهه دوم قرن بیست و یکم میلادی، نوید سال‌های پربارتری به همراه داشته باشد، اما خلاف پیش‌بینی‌ها این سال به شکل ناامیدکننده‌ای به پایان رسید. ویروسی‌کشد و همه‌گیر به نام کوید-۱۹ به سرعت نقاط مختلف جهان را درنوردید، میلیون‌ها شهروند را درگیر خود کرد و افراد زیادی را نیز به کام مرگ کشاند. دولت‌ها برای کنترل شیوع این بیماری تعطیلی‌های سراسری و محدود کردن روابط اجتماعی شهروندان را در پیش گرفتند و طولانی شدن این موارد موجب وارد آمدن ضررهای شدید به بدنه اقتصادی بسیاری از فعالیت‌های تجاری، اجتماعی و فرهنگی شد. بسیاری از مشاغل تعطیل شدند و بسیاری از افراد بی‌کار شدند. سینما نیز با توجه به ماهیت خود (تماشای گروهی)، در صدر این دست تعطیلی‌ها قرار داشت، اما در این میان،

مشاغلی که توانسته بودند بر بستر اینترنت و استفاده از ارتباطات وب فعالیت‌های خود را سرپا نگه دارند، توانستند حتی از این شرایط منفعت هم داشته و از این فرصت استفاده کنند. این موضوعی بود که دقیقاً برای صنعت سرگرمی و به طور مشخص شبکه‌های نمایش خانگی هم رخ داد. پلتفرم‌های پخش آنلاین با استفاده از بستر رو به توسعه اینترنت در جهان، فعالیت‌های خود را به طور چشم‌گیری گسترش دادند و توجه بسیاری از مخاطبان را به خود جلب کردند؛ موضوعی که بر تغییرات به وجود آمده در سینمای جهان به موجب شیوع کرونا، تأثیر انکارناپذیری داشته است.

تسلط انحصاری صداوسیما بر تولیدات هنری از حیث کیفیت به ضرر خود تلویزیون هم تمام شد و کمبود منابع هم اجازه گسترش کمیت تولیدات هنری را نمی‌دهد. ایجاد فضای رقابتی میان صداوسیما و شبکه نمایش خانگی که با ورود وی‌اودی‌ها، توانی دوباره در آن دمیده شده، در نهایت، به نفع تلویزیون خواهد بود. از طرفی، تلویزیون هم به علت آشنایی دیرینه و هم به علت رایگان بودن استفاده از تولیداتش به هر حال مخاطب خود را خواهد داشت و هنوز هم موفق‌ترین سریال‌های وی‌اودی به اندازه سریال‌های معمول تلویزیون دیده نمی‌شوند. به نظر می‌رسد که این رقابت، برای هر دو طرف دست‌کم در این مرحله بازی دو سر برد خواهد بود و واگذاری فرصت این رقابت را از بین خواهد برد. هنوز معلوم نیست جایگاه شبکه نمایش خانگی پس از واگذاری و یا نظارت بر فعالیت آن توسط صداوسیما دقیقاً به چه صورت تعیین گشته و کدام وظایف و اختیارات قانوناً به آن مرتبط می‌شود و چه حمایت‌هایی از آن صورت می‌گیرد. ساختار نظارت بر ساخت، تولید و پخش وی‌اودی‌ها کجاست و کسب‌وکارهای کوچک و بزرگ شکل گرفته در حاشیه این پلتفرم‌ها چطور توسط صداوسیما سازماندهی خواهند شد.

مسئولین و تصمیم‌گیرندگان سازمان سینمایی کشور تصمیم گرفتند تا برای بهبود وضعیت پخش آثار هنری، فیلم‌سازان را تشویق به اکران آنلاین نمایند. پلتفرم‌های شبکه نمایش خانگی ایرانی همچون نماوا و فیلیمو که به واسطه پیشرفت ظرفیت‌های اینترنت در ایران در چند سال اخیر، به پخش محصولات صوتی و تصویری تولید شده خود مشغول بودند، حق پخش آنلاین آثار سینمایی را پس از اکران در سینماها به شکل آنلاین خریداری نموده و حتی به تولید و پخش سریال می‌پرداختند، حالا می‌توانستند زمینه‌ساز پخش آنلاین آثار سینمایی که هنوز در صف اکران قرار داشته و منتظر نمایش سراسری در سالن‌های سینما

بودند، بشوند. «در سال ۱۳۸۹، گردش مالی سینما ۱۵۰۰ میلیارد بوده که ۸۰۰ میلیارد آن به سینمای نمایش خانگی تعلق داشت. این نسبت در سال ۱۳۹۹ و به دلیل شیوع ویروس کرونا در بخش نمایش خانگی، در حدود ۷۵ درصد گردش کل سینمای ایران قرار داشت. پلتفرم‌های وی او دی با پهنای باند اینترنتی که دولت آن را تعیین می‌کند، رابطه مستقیم دارد. اگر وضعیت زیرساخت اینترنت کشور را با کیفیت ۱۰ سال پیش مقایسه کنیم، به راحتی به پیشرفت و افزایش کیفی پهنای آن و وضعیت استفاده از اینترنت و فضای مجازی پی خواهیم برد که همه این‌ها حاصل تلاش مستمر در این حوزه بوده است» (خبرگزاری ایرنا، ۱۳۹۹)، اما از همان ابتدا، اکران آنلاین فیلم‌های سینمایی مورد تأیید و استقبال بیشتر تولیدکنندگان و پخش‌کنندگان آثار سینمایی قرار نگرفت (حمیدی، ۱۴۰۰). دو دلیل عمده آن را می‌توان ابتدا عدم اعتماد تولیدکنندگان به بازگشت مالی قابل توجه این روش (به دلیل عدم رعایت حقوق مادی مولف) و راضی نگه داشتن سرمایه‌گذاران آثار (بخش خصوصی) و دلیل دوم را هم نگرانی بابت عدم امنیت کافی فیلم‌ها روی این‌گونه پلتفرم‌ها در برابر کپی‌برداری غیرقانونی و قاچاق آثار سینمایی بود.

چالش‌های پیش‌روی شبکه‌های نمایش خانگی

با گسترش بیشتر مخاطبان پلتفرم‌های نمایش خانگی، حالا آن‌ها علاوه بر سینما، با صداوسیما نیز به رقابت می‌پرداختند. امری که موجب شد برای کنترل بیشتر بر حجم و نحوه تولید آثار آن‌ها نهادی نظارتی با عنوان ساترا، سعی در کنترل و نظارت بر تولیدات هنری این پلتفرم‌ها به صورت گسترده داشته باشد. این موضوع موجب شده است تا سرمایه‌گذاران و مدیران این پلتفرم‌ها از توقیف یا دخالت شدید این نهاد در فرآیند تولیدات خود، معترض باشند. اعتراض آن‌ها به این دلیل است که عدم هماهنگی بین وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، موجب شده تا نتوانند بینش و گستره صحیحی از تصمیم‌گیری‌های ساترا داشته باشند (عدم اشراف به خطوط قرمز واحد نظارت و کنترل بر آثار). «روند تولید و پخش شبکه‌های نمایش خانگی نیازمند ضوابط و قواعد اختصاصی مناسب خود است که متأسفانه در این چند سال که پلتفرم‌های وی او دی به وجود آمده‌اند، بیشتر وقتشان صرف رفع مسائل حاشیه‌ای شده است. معضل بر سر این است که چه کسی بر آن‌ها نظارت کند؟ دولت باید نظارت را انجام دهد؟ خارج از دولت نظارت کند؟ یا نظارت

فراقوه‌ای صورت گیرد؟ اصل نظارتی که در اصل پذیرفته شده است و قانونی است که باید اجرا شود، ولی یکسری ملزومات را باید متقاضی تولید رعایت کند و طرف دیگر را هم حاکمیت و قانون «غفاری، ۱۴۰۰»؛ گرچه پلتفرم‌های وی او دی شبکه خانگی ایران کیفیت محصولات خود را ارتقا داده‌اند، اما هنوز هم فاصله زیادی تا محصولات سریال‌سازی روز دنیا همچون آثار تولیدشده در شبکه نام‌آشنای نتفلیکس دارند، اما به دلیل اینکه بسیاری از ایرانیان نسبت به محتوای بومی علاقه نشان می‌دهند، بخش قابل توجهی از محتوای صوتی و تصویری تولید شده به زبان فارسی محدود به برنامه‌های همین پلتفرم‌ها می‌شود و کماکان بسیاری از ایرانیان از تولیدات آن‌ها استقبال می‌کنند.

سینمای امروز جهان با ظهور و بروز سینمای دیجیتال تغییرات زیادی نموده و در بخش تولید و پخش دچار تغییرات شگرفی شده، اما باید همراه با این تغییرات، عرضه آثار سینمایی نیز متحول شده و پلتفرم‌هایی طراحی کنیم که سینما را بر روی نمایشگرهای خانگی ارائه، تا افراد هزینه بلیط را پرداخت و در محیط خانه فیلم را به تماشا بنشینند، اما این امر هم باید آن‌قدر کامل و با رعایت تمام جوانب امر اجرا گردد تا هزینه‌های سرمایه‌گذار را پوشش دهد و این امر مستلزم این است که زیرساخت‌های سایبری، اینترنتی و دیجیتال را گسترش دهیم.

کنترل اخلاقی محتوای آثار و درون‌مایه شبکه خانگی

موضوع دیگری که نوک پیکان نقد را به سمت ناظران شبکه نمایش خانگی در وزارت ارشاد جهت داده است، گذر از خط قرمزهای عرفی و اخلاقی این سریال‌ها در مقایسه با محدوده‌های معمول در صدا و سیما و عرف اجتماعی کشور است. از آن‌جا که محیط فعالیت سینمای کشور به نسبت مدیوم تلویزیون از این جهت بازتر و پراسیب‌تر بوده است، به نظر می‌رسد که با واگذاری نظارت به واحد صداوسیما، کنترل جدی‌تر و صد البته سلیقه‌ای‌تر بر محتوای اخلاقی آثار تهیه و پخش شده اعمال گردد.

معایب واگذاری نظارت به واحد ساترا

مخاطبان برنامه‌های تولید و توزیع‌شده در وی‌اودی‌ها متوجه شده‌اند که خروجی این شبکه‌ها از حیث محتوایی و محدوده‌های مرسوم تولیدات صداوسیما با خروجی تلویزیون، متفاوت است؛ بنابراین اغلب از این‌که تنوع بیشتری در انتخاب موضوعات، تولیدات، درون

مایه و محتوا ایجاد و همچنین سیاست‌های بازتری بر این برنامه‌ها حاکم شده است، به عنوان مزیتی نسبی یاد می‌شود که می‌تواند توجه مخاطب بالقوه عام را از محتواهای پراسیب تولیدات شبکه‌های ماهواره‌ای به شبکه‌های داخلی معطوف کند. الحاق کلیات ضوابط و مقررات تولید آثار نمایش خانگی به صداوسیما این امتیاز را تا حدودی سلب خواهد نمود.

فضای رقابتی تولیدات شبکه نمایش خانگی و صداوسیما

تسلط انحصاری صداوسیما بر تولیدات از نظر کمیت و کیفیت به ضرر خود تلویزیون هم گردیده و کمبود منابع هم اجازه گسترش دادن کمیت تولیدات نمایشی را نمی‌دهد. ایجاد فضای رقابتی میان تولیدات تلویزیون و شبکه‌های نمایش خانگی که با ورود وی‌اودی‌ها جان دوباره در آن دمیده شد، در درازمدت به نفع تلویزیون خواهد بود. از طرفی، تلویزیون هم به علت آشنایی دیرینه با مضامین ملموس جامعه، سهل الوصول و در دسترس بودن و هم چنین به علت رایگان بودن استفاده از تولیداتش به هر حال مخاطب خود را خواهد داشت و هنوز هم موفق‌ترین سریال‌های وی‌اودی به اندازه سریال‌های معمول تلویزیون دیده نشده و نمی‌شوند. به نظر می‌رسد که این رقابت، برای هر دو طرف دست‌کم در این مرحله، بازی دو سر برد خواهد بود، همچنین واگذاری و با الحاق این رقابت را از بین خواهد برد.

نتیجه

شکل‌گیری و گستردگی شبکه نمایش خانگی و نقش آن در جذب مخاطب عام و هم در کسب منافع مالی و سود توسط تهیه‌کنندگان (در بخش اقتصادی) بسیار مهم است و اکثر مخاطبان این مدیوم، در انتظار تولید و عرضه آثار جدید به‌ویژه سریال‌های فاخر و مطرح در این شبکه هستند و این مهم تا آنجا فراتر رفته که حتی در فاصله کیلومترها دورتر نیز مردم کشورهای مختلف آثار تولید شده نمایش خانگی کشور را بصورت قانونی خریداری و تماشا می‌کنند. سالیان اخیر در کشور، این امر به طور جدی برنامه‌ریزی، اجرا و پیگیری می‌شود و هرچند در ابتدا این آثار با کاستی‌هایی از جمله کیفیت نازل و پایین موضوعات عرضه شده، اما در حال حاضر، با حضور تهیه‌کنندگان و سرمایه‌گذاران کارآمد، کارگردانان نامی و مطرح و عوامل تولید حرفه‌ای منجر به تولید و پخش آثار فاخر و ماندگار در این حوزه گشته و در درازمدت توانسته جایگاه خوبی را در میان مخاطبان کسب نماید و حریفی جدی و بسیار قدرتمند در

مقابل سریال‌های بدون محتوا و فاقد ارزش تولیدات شبکه‌های ماهواره‌ای باشد. سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی، وابسته به وزارت ارتباطات و فناوری و سازمان تنظیم مقررات صوت و تصویر فراگیر (ساترا) وابسته به صداوسیما، نظارتی در خصوص تعرفه‌های اقتصادی بر این مقوله ندارند و به همین دلیل، این دو پلتفرم با توجه به هزینه‌های جاری خود اقدام به افزایش هزینه اشتراک کرده‌اند. البته این در حالی است که بخشی از محتوای قابل ارائه در این پلتفرم‌ها بصورت محتوای ویدئویی دوبله شده آثار برون مرزی است که نسخه دوبله بدون سانسور همه آن‌ها در سایت‌های مشابه قابل دسترس است. متأسفانه به دلیل پخش بدون مجوز برخی شبکه‌های ماهواره‌ای و بدون رعایت حق مالکیت فکری (کپی‌رایت)، سریال‌ها و محصولات تولیدی این پلتفرم‌ها نیز در دسترس برخی مخاطبان وجود دارد که همین امر باید زنگ خطر جدی را برای سیاست‌گذاران فرهنگی کشور به صدا درآورد، زیرا در کنار پخش برنامه‌های شبکه نمایش خانگی، سایر تولیدات رسانه‌ای آن‌ها نیز توسط مخاطبان دریافت و دیده خواهد شد و این بار مسئولیت دست‌اندرکاران عرصه فرهنگی را سنگین‌تر خواهد کرد. لازم به ذکر است که به صورت طبیعی، قبل و در حین پخش برنامه‌های جذاب پلتفرم‌های خانگی، تبلیغات نازل محصولات غیرمجاز هم در شبکه‌های ماهواره‌ای ارائه می‌شود که ممکن است باعث ناهنجاری‌های فرهنگی در محیط خانواده‌ها گردد. بنابراین کمک به پلتفرم‌های اینترنتی نمایش خانگی از سوی سیاست‌گذاران فرهنگی و هنری بخش دولتی و همچنین رسانه ملی به هر نحو، چه با تولید محتوا یا با کمک‌های مالی و ارائه تسهیلات برای توسعه پلتفرم‌های نمایش خانگی در بلندمدت نه تنها کمک به رقیب بخش خصوصی نخواهد بود، بلکه با تدبیر، درایت، همدلی و همراهی انواع رسانه‌های داخلی، می‌توان با این امر به نتایج مطلوبی رسید، زیرا امروزه پس از دهه‌های متوالی تحقیق و نظریه‌پردازی بزرگان عرصه رسانه و علوم ارتباطات دیگر تردیدی نیست که تلویزیون به کاشت و القای مفاهیم و مضامین در اذهان افکار عمومی مشغول است و اینک کلید اصلی برای توسعه عرصه رسانه‌های داخلی در دست سیاست‌گذاران فرهنگی است تا بخش خصوصی این حوزه را نه رقیب، بلکه رفیق و همراه خود بدانند و با همیاری به این بخش، موجب شکوفایی هرچه بیشتر تولیدات و آثار فرهنگی و هنری این مرز و بوم گردد.

منابع

- خبرگزاری ایرنا. (۱۳۹۹). افزایش پهنای باند کمک زیادی به رونق شبکه نمایش خانگی کرد. irna.ir/news/84095825
- غفاری، شیما. (۱۴۰۰). سینما و شبکه نمایش خانگی در جبهه مشترک. isna.ir/news/1400081107853
- Changsong, W.; Kerry, L. & Marta, R. F. (2021). "Film Distribution by Video Streaming Platforms across Southeast Asia during COVID-19". *Media, Culture & Society*. 43(8). 1542-1552.
- Garrison, W. (2001). "Video streaming into the mainstream". *Journal of Audiovisual Media in Medicine*. 24(4). 174-178.
- Kay, J. (2016). *How Matt Damon convinced Kenneth Lonergan to direct again after Margaret ordeal*. screendaily.com/features/how-mattdamon-convinced-kenneth-lonergan-to-direct-again-after-margaretordeal/5111839.
- Morgan, A. (2021). *The Complete Guide to VOD (and Why Your Business Needs to Be Using It)*. uscreen.tv/blog/what-is-vod.